



Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

CHAYEI SARAH • חיי שרה

STUDIES IN SPIRITUALITY

FROM THE TEACHINGS AND WRITINGS OF RABBI LORD JONATHAN SACKS זצ"ל

With thanks to the Schimmel Family for their generous sponsorship of Covenant & Conversation, dedicated in loving memory of Harry (Chaim) Schimmel.

"I have loved the Torah of R' Chaim Schimmel ever since I first encountered it. It strives to be not just about truth on the surface but also its connection to a deeper truth beneath. Together with Anna, his remarkable wife of 60 years, they built a life dedicated to love of family, community, and Torah.

An extraordinary couple who have moved me beyond measure by the example of their lives." — Rabbi Sacks

Chájéj Szará hetiszakasa

Fordította Lówy Gábor

Hív a jövő

137 éves volt. Két olyan megrázó eseményen esett túl, amely számára kedves embereket érintett. Az első a fiához, Izsákhhoz kapcsolódik, akire egy egész életen át várt. Ő és Sára már feladták a reményt, de Isten azt mondta nekik, hogy lesz egy közös fiúk, és ő lesz az, aki átveszi majd az ő helyét a szövetségben. Teltek-múltak az évek, Sára nem esett teherbe, megöregedtek, de Isten továbbra is hangsúlyozta, hogy gyermekük fog születni.

Végül ez be is következett. Nagy volt az öröm. Sára azt mondta: „Isten nevetést adott nekem. Aki csak hallani fog erről, velem együtt fog nevetni.” (1Móz 21:6) Ezután következett az a félelmetes pillanat, amikor Isten azt mondta Ábrahámnak: „vedd a fiadat, egyetlen fiadat, akit szeretsz... és áldozd fel égő áldozatként. (1Móz 22:2) Ábrahám nem vonakodott, nem vitatkozott, és nem késlekedett. Együtt kelt útra apa és fia, és csak az utolsó pillanatban érkezett meg az égi parancs: „Állj meg!” Hogy lehet képes egy apa, vagy egy gyerek arra, hogy túléljen egy ilyen traumát?

Ezután következett a gyász. Sára, Ábrahám szeretett felesége elhunyt. Ő volt állandó társa, együtt keltek útra, hogy maguk mögött hagyják mindazt, amit ismertek- hazájukat, szülőföldjüket, családjukat. Kétszer is megmentette Ábrahám életét azzal, hogy hűgának adta ki magát.

Mit tesz egy ember 137 évesen- a Tóra azt mondja róla, hogy „előrehaladott korban volt” (1Mózes 24:1)- egy ilyen trauma és ilyen gyász után? Nem lepne meg minket, ha hátralévő éveit szomorúságba és emlékekbe burkolózva töltene el. Megtette azt,

amit Isten kért. De aligha mondhatta azt, hogy Isten ígéretei beteljesedtek. Hétszer ígérte neki Kánaán földjét, de amikor Sára meghalt egyetlen négyzetméternyi föld sem állt birtokában- még annyi sem, hogy el tudja temetni feleségét. Isten sok gyermeket ígért neki, egy hatalmas nemzetet, olyan sok nemzetet, mint amennyi a tengerpart homokja és az ég csillagai. Ezzel szemben a szövetségben egyetlen fia, Izsák, követte őt, és őt is majdnem elvesztette, és 37 évesen még mindig nem talált társra. Ábrahámnak minden oka megvolt arra, hogy gyászba süllyedjen.

De mégsem így tett. A Tóra az egyik legkülönlegesebb félmondatában csupán öt szóval írja le Ábrahám gyászát. Magyarra fordítva így szól: „Ábrahám eljött hogy Sárát gyászolja és sírassa.” (1Móz 23:2) Ezután azonnal azt olvassuk, „és Ábrahám felállt gyászából.” Innentől kezdve Ábrahám egy sor olyan tevékenységben vesz részt, amelyeknek két fő célja van: hogy megvásároljon egy földet, ahova Sárát eltemetheti, és hogy feleséget találjon a fia számára. Érdemes rámutatnunk, hogy ezek szorosan kapcsolódnak a két isteni áldáshoz: a Föld és a gyermekek áldásához. Ábrahám nem várt Istenre. Ő megértette a zsidóság egyik legmélyebb igazságát, hogy Isten azt várja, hogy mi cselekedjünk.

Hogy tudott Ábrahám felülkerekedni a traumán és a gyáson? Hogy lehet úgy túlélni azt, hogy az ember majdnem elveszíti gyermekét, ezután ténylegesen elveszíti élettársát, hogy mindezek után még maradjon energiája arra, hogy folytassa az életet?

Honnan merítette Ábrahám az erőt, a túlélés képességét, a lélek töretlenségét?

A választ azoktól tanultam, akik példaképeimmé váltak az erkölcsi bátorság terén, vagyis azoktól a holokauszt túlélőktől, akiket megtiszteltetés volt számomra megismerni. Azon tűnődtem, hogy miként folytatták életüket, tudva azt, amit tudtak, és látva azt, amit láttak? Tudjuk, hogy a brit és az amerikai katonák, akik a táborokat felszabadították, soha nem felejtették el azt, aminek szemtanúi voltak. Életrajzírója, Niall Fergusson szerint¹ Henry Kissinger életét teljesen megváltoztatta az a látvány, ami akkor fogadta, amikor amerikai katonaként belépett a táborba. Ha ez igaz azokra nézve, akik pusztán látták a bergen-belseni vagy más táborokat, minél inkább igaznak kell ennek lennie azokra nézve, akik ott éltek és tanúi voltak oly sok társuk halálának. Azok a túlélők, akiket én ismertem, mégis állhatatosan ragaszkodtak az élethez. Meg akartam érteni, hogyan folytatták útjukat.

Aztán egyszer csak rátaláltam a válaszra. Többségük nem beszélt a múltból, még házastársaikkal, gyermekeikkel sem. Ehelyett azon voltak, hogy egy új életet teremtsenek egy új földön. Megtanulták új hazájuk nyelvét és szokásait. Új munkát találtak. Építették karrierjüket. Meghásasodtak, és gyermekeket hoztak a világra. Családjuk elvesztése után a túlélők egymás családjává váltak. Előre néztek, nem hátra. Először kiépítették saját jövőjüket. Csak azután – néha 40 vagy 50 évvel később – kezdtek a múltból beszélni. Ekkor beszélték el történetüket először a családjuknak, utána az egész világnak. *Először a jövőt kell megépítened. Csak azután gyászolhatod a múltat.*

Két emberrel találkozunk a Tórában, akik hátranéztek – egyikükről egyértelműen kimondja ezt, a másiktól csak sejteti. Noé – nemzedékének legigazabb embere – élete vége felé bort készített, és lerészegedett. A Tóra nem magyarázza meg, hogy miért tette ezt, de nem nehéz kitalálnunk. Az egész világot elveszítette. Bár ő és családja biztonságban voltak a bárka fedélzetén, mindenki más, összes kortársa megfulladt. Nem nehéz elképzelni azt, amint ez az igaz ember, akit a gyász hatalmába kerített, gondolatában újra és újra látja azt, ami

történt, folytonosan arra gondolva, vajon tehetett volna valamit azért, hogy több életet megmentsen, hogy megelőzze a katasztrófát.

Lot felesége az angyalok utasítása ellenére hátranézett azokra a városokra, amelyek tűz, kénkö és Isten haragja közepette eltűntek a Föld színéről. Azonnal sóoszlóppá vált – ezzel a Tóra látványos módon írja le azt, amint egy nőt a sokk és a gyász annyira eláraszt, hogy képtelen továbblépni.

Ennek a két történetnek az alapján könnyebben megérthetjük Ábrahámot cselekedeteit Sára halála után. Tetteivel példát mutatott: először építsd ki a jövőt, azután gyászold a múltat. Ha megfordítod a sorrendet, a múlt teljesen fogja el. Képtelen leszel továbblépni. Olyanná fogsz válni, mint Lot felesége.

Ez a mély igazság szolgál Viktor Frankl pszichoterapeuta, a holokauszt egyik figyelemreméltó túlélője munkájának alapjául. Frankl túlélte Auschwitzot, mindeközben arra szánva magát, hogy más foglyoknak az életkedvét megőrizze. Számos könyvben meséli el történetét, ezek közül a leghíresebb *Az élet értelméről* címet viseli². Ezt úgy tette, hogy mindenki számára talált egy hivatást, egy küldetést, amit csak ő tud teljesíteni. Tulajdonképpen a jövőt biztosította számukra. Ez lehetővé tette számukra, hogy túléljék a jelent, és elvonta figyelmüket a múlt borzalmaitól.

Frankl a tanításaihoz hűen élt. Auschwitz felszabadítása után létrehozta a pszichoterápia új iskoláját, a logoterápiát, amelynek alapja az, hogy az ember keresi az élet jelentését. Majdhogynem Freud munkájának ellenkezője. A freudi pszichoanalízis arra készíti az embereket, hogy korai emlékeikre gondoljanak vissza. Frankl ehelyett azt tanította az embereknek, hogy a jövőjüket építsék, pontosabban *hogy meghallják azt, amint a jövő őket hívogatja*. Ugyanúgy mint Ábrahám, Frankl is hosszú és tartalmas életet élt, 92 évesen halt meg, miután elnyerte a világ elismerését.

Ábrahám meghallotta a jövő hívását. Sára meghalt, Izsák még nem találta meg párját, Ábrámnak sem földje, sem unokája nem volt. Nem kiáltott Istenhez haraggal vagy elkeseredéssel. Hanem meghallotta

¹ Niall Fergusson, Kissinger: 1923–1968: *The Idealist* (London: Penguin Books, 2015).

² Viktor E. Frankl, *Az élet értelméről*, fordította Kalocsai Varga Éva (Budapest, Libri kiadó, 2020).

azt a halk, csendes hangot, amely így szól: a következő lépés a tiéd. Neked kell megteremtened azt a jövőt, amelyet majd megtöltök az én Szellememmel. Így élte túl Ábrahám a sokkot és a gyászt. Isten óvjon minket attól, hogy ilyesmiben legyen részünk, de ha mégis így lenne, így élhetjük azt túl.

Isten a jövőből érkezett hívásként lép be az életünkbe. Mintha az idő horizontja mögül sugározna a hangja, amint arra kér, hogy – bár a részleteket még nem tudhatjuk, – induljunk el az úton, és tegyünk azért a célért, amelynek eléréséért világra jöttünk. Ezt jelenti a küldetés szó, szó szerint egy olyan célt, amelynek elérése egyedül a mi feladatunk.

Nem vagyunk itt véletlenül. Azért vagyunk itt, mert Isten így akarta. És azért, mert van egy küldetés,

amely csak a miénk. Nem könnyű felfedeznünk, hogy mi az, ez sokszor évekig tart, és zsákutcákon keresztül vezet oda az út. De mindannyiunk számára létezik valami, amit Isten tőlünk kér, egy jövő, amely még nem létezik, és amelyet nekünk kell megteremtenünk. A zsidóságot mint hitet a jövő felé fordulás határozza meg, ahogy ezt Jövő idő című könyvem utolsó fejezetében taglalom.³

A világon létező harag, gyűlölet, és rosszsallás nagy részét olyan emberek okozzák, akik nem tudják elengedni a múltat, és akik Lot feleségéhez hasonlóan képtelenek továbblépni. Az ilyen történetnek nem lehet jó kimenetele, a folytatás bizonyosan még több könny és tragédia lesz. Ábrahám útja ebben a hetiszakaszban egészen más. Először építsd meg a jövőt. Azután gyászold a múltat.



A Sabeszi Asztalnál

1. Miként segíthet a jövő építése abban, hogy feldolgozd a múlt gyászáat?
2. Tudsz olyan zsidót említeni, aki Ábrahám útján járt, és a jövőt építette a múlt traumájának ellenére?
3. Miben látod a saját küldetésedet? Mit tartalmaz Istennek a jövőből feléd intézett hívása?

● These questions come from this week's **Family Edition** to Rabbi Sacks' Covenant & Conversation. For an interactive, multi-generational study, check out the full edition at <http://www.rabbisacks.org/covenant-conversation-family-edition/chayei-sarah/a-call-from-the-future/>.

³ Jonathan Sacks, *Future Tense: Jews, Judaism, and Israel in the Twenty-first Century* (New York: Schocken Books, 2012).